

25. Pervijze – de loopgraven

Uittreksel uit 'The British Field Hospital in Furnes' door Henry Sessions Souttar – 1915

We mogen deze oorlog met reden één van de vreemdste oorlogen uit de geschiedenis noemen want ze wordt grotendeels uitgevochten in de duisternis. Ogen worden gebruikt maar dan zijn het ogen van een overvliegend vliegtuig of van een spion in vijandelijke linies. De mannen die moeten vechten leven ondergronds of onder water en zien slechts bij uitzondering hun vijand. Er is iets vreselijk vreemd, iets zonderling onmenselijk aan deze oorlog van de blinden. De generaal zit veilig ver achter de linies, gevechten aan het regisseren die hij nooit zal zien. De schutter probeert met verrekijker en kompas en een dodelijke precisie met zijn vernietigingswapens een huis 15 kilometer verderop te treffen, een huis dat voor hem enkel een punt is op een landkaart. De soldaat zit in zijn loopgraaf en hoort de bommen overzoeven, wetende dat als hij het zou wagen zijn hoofd boven de rand van de aardwal te steken, hij zou geraakt worden door een dozijn kogels afgevuurd uit geweren die ver buiten zijn zicht zijn.

Het is een verborgen oorlog waarvan de voornaamste operaties uitgevoerd worden, in de letterlijke zin van het woord, ondergronds. Misschien zal de volgende oorlog niet meer ondergronds worden uitgevochten maar in de diepe buik van de aarde en als er een winnaar is zal dat niet zijn door gebruik van de meest efficiënte tactiek maar door de mannen die het snelst een tunnel kunnen graven. Loopgraven zullen gemaakt worden door gigantische ploegen, diepe tunnels zullen gegraven worden door grote machines en enorme pompen zullen die droog moeten houden. Onze ingenieurs hebben de lucht, het water en het land reeds overwonnen maar de soldaten moeten nog steeds pikhouweel en spade gebruiken om zichzelf veilig in te graven.

Vanuit Veurne was het dichtste punt tot de gevechtslinies, te Pervijze gelegen en omdat ons Ambulance Corps daar een verbandpost had, trokken we regelmatig naar de verpleegsters en de soldaten die vlakbij gelegen waren. De Belgische linie was veruit het best beschermd. Veel efficiënter dan gelijk welke loopgraaf was de overstroming die zich over kilometers en kilometers uitstreckte. Het water vormde een bescherming maar evenzeer een moeilijkheid want het maken van loopgraven was er zo goed als onmogelijk. Normale pompen konden ze onmogelijk droog houden. Zo hadden ze achter iedere aarden ophoging, hutten gebouwd die bijna wegzonken in de lage wallen, slechts met moeite een halve meter boven de velden waar de spoorweg liep. Ze waren afgeboord en bedekt met aarde en graszoden en daarachter was er telkens een kleine deur langswaar de manschappen binnen konden kruipen. Binnenin was de vloer bedekt met een bed van stro. Een emmer waarin langszij gaten waren gemaakt, gevuld met kolen, deed dienst als kachel. Kleine luchtgaatjes deden dienst als ventilatie en zorgden voor licht en werden ook gebruikt om door te vuren bij een vijandelijke aanval. Deze hutjes waren natuurlijk heel primitief maar ze gaven bescherming tegen het water en bovenal waren ze betrekkelijk veilig. De mannen betrokken ze telkens voor slechts een korte periode van één of twee dagen. Dan kwam aflossing uit Veurne om hun plaats in te nemen.

Deze hutten en alle overdekte loopgraven waren echter enkel veilig voor nabij of in de lucht ontploffende granaten. Geen enkele loopgraaf biedt bescherming tegen een invallende granaat maar eigenlijk gebeurde dit slechts bij hoge uitzondering. Het was de regel dat de kanonnen werden afgevuurd vanuit achterliggende linies en meestal waren de vijandelijke linies ook zo dichtbij gelegen dat het gevaar niet denkbeeldig was dat een projectiel in de eigen linies zou terechtkomen, dé nachtmerrie voor iedere kanonnier. De loopgraven waren vaak zo dicht bij elkaar gelegen dat de tegenstrevers zonder moeite met elkaar konden praten.

Ik heb van een bepaalde instantie eens vernomen dat er een overeenkomst was gemaakt wanneer van beide zijden niet zou gevuurd worden. Op een dag was één van onze mannen gewond geraakt. De irritatie van onze mannen ebde slechts weg na uitgebreide verontschuldigingen van de overkant met de uitleg dat een nieuweling de oorzaak was, niet beseffende welke impact zijn actie ging hebben. Een paar dagen later kwam er een bericht vanuit de vijandelijke linie dat er een hoge officier verwacht werd die de Duitse loopgraven ging inspecteren. Ze zouden verplicht zijn van te vuren maar ze gingen waarschuwen door middel van drie kort opeenvolgende schoten. De waarschuwingsschoten werden afgevuurd en onze mannen hielden zich zo laag mogelijk tot de storm van kogels ging liggen en een nieuw bericht ons bereikte dat het gevaar geweken was. We zijn inderdaad een eigenaardig soort levende wezens.

Achter de loopgraven in Pervijze waren de velden veelvuldig doorploegd door de obusinslagen. In een ruimte, niet groter dan ongeveer 20 vierkante meter telden we eens meer dan honderd inslagen. Het

stationsgebouw was doorzeefd en het merendeel van de huizen waren volledig vernietigd. Ik geloof niet dat er één huis in gans het dorp was, dat niet geraakt was. Het aantal projectielen die hier neergekomen waren, zouden jaren terug volstaan hebben voor de belegering van een grote stad. Ook de kerk was zodanig beschadigd dat herstelling onmogelijk geworden was. Het dak was volledig weg net als grote delen van de muren. Een groot deel van de toren was weggeblazen en wat overbleef helde vervaarlijk over. Het bombardement van de kerk moet verschrikkelijk geweest zijn want zelfs de zware pilaren van het koor waren afgeknakt als waren het rietstengels. Van het altaar bleven enkel de zware stenen intact, omringd door brokstukken en resten glasraam die eens de apsis (niskvormige, halfronde of veelhoekige afsluiting van het koor, het schip, of een zijbeuk van de kerk – hd) vormden. Nog maar enkele weken terug was dit een oude parochiekerk van uitzonderlijke schoonheid. Nu waren zelfs de graven op het kerkhof omwoeld en opengebrouwen door de granaatslagen. Die weinige muurresten, deze hopen brokken en bakstenen waren het enige wat restte van een welvarend dorp en zijn oude kerk.

De verbandpost van het Ambulance Corps was een van de meest gedurfde en succesrijke ondernemingen. In het begin was het opgericht vlakbij de loopgraven en juist achter het stationsgebouw, in het huis van de dorpsapotheker (dokter Constandt – hd). De bewoner had enkele flessen nagelaten waaruit zijn beroep kon afgeleid worden. Ik denk niet dat ook maar iemand van het Corps zou overwogen hebben om daar te wonen. Er was natuurlijk een overvloed aan verluchting want ramen waren er niet meer, een stuk van het dak was weg en de muren waren op meerdere plaatsen doorboord door granaten die er los doorheen gevlogen waren. Het kon moeilijk aanzien worden als een aangename verblijfplaats maar het had het niet te onderschatten voordeel dat het een kelder bezat. Een paar matrassen en enkele dekens toverden het om tot een klein paleis. De grenzen van het aangename werden helemaal bereikt toen een soldaat kwam aanzeulen met een bad dat hij gevonden had. Een bewijs van zijn dankbaarheid voor het werk dat daar gedaan werd. Er was natuurlijk geen watervoorziening en een stopsel voor het bad was er evenmin maar dat was maar een te verwaarlozen kleinigheid. Het is een open vraag hoe dat bad te Pervijze raakte, waarschijnlijk was er dertig kilometer in het rond geen enkel bad te vinden.

In deze vreemde 'residentie' – je kon het met moeite een huis noemen – verbleven twee vrouwelijke leden van het Corps (M. Chisholm en E. Knocker – zie vorig hoofdstuk). Van tijd tot tijd werden ze afgelost door twee anderen en dagelijks kwamen de ambulances de gewonden ophalen. Een kamer van de benedenverdieping was tijdens de dag gebruikt, gedeeltelijk als woonkamer, gedeeltelijk als verbandpost. De gewonden uit dit deel van de linies werden hier naartoe gebracht. Over het algemeen verbleven ze 's nachts in de kelder. Dit grote huis was echter één van de minst beschutte van het ganse dorp. Granaten waren niet de enige zorg en toen enkele weken later de kelders niet meer droog te houden waren, was het evident dat er een andere schuilplaats moest gevonden worden.

Pervijze was natuurlijk volledig verlaten door zijn bewoners wat echter niet wilde zeggen dat er nooit iets gebeurde. Tijdens een late namiddag troffen we het Corps tijdens hun avondeten. Ze leken allemaal in een goede bui te zijn en ze vertelden ons dat het huis juist getroffen geweest was door een granaat. De grote Daimler ambulance die aan de straatzijde stond was doorzeefd van de granaatscherven. We gingen naar buiten om het met onze eigen ogen te zien. We zagen een groot gat in de muur aan de andere kant van het huis waar het ambulancepersoneel zat. Daar was een granaat doorgedaan. Gelukkig hadden ze de andere zijde gekozen om te eten. De grote zescylinder Daimler was verplaatst naar een schuur en daar stond ze, met meer dan twintig gaten in het dekzeil maar voor de rest ongeschonden. Door een gelukkig toeval was de chauffeur juist naar binnen gegaan. Een ogenblik later zou hij ongetwijfeld de dood gevonden hebben. Wat een geluk dat het Corps benadigd was met zo'n scherpe vorm van humor.

Granaten mogen misschien plezant zijn gedurende de dag maar dat zijn ze allerminst 's nachts. Alleen twee vrouwen met een ongekende moed konden daar nacht na nacht blijven slapen, in dat lege kapotgeschoten huis, in dat verlaten dorp. De enige geluiden die te horen waren, waren de regen en de wind, het vastlopen van een mitrailleur en het gekrijs van overvliegende granaten. Moed is even besmettelijk als angst en ik denk dat de soldaten in de vlakbij gelegen loopgraven, de vrouwen ontzettend dankbaar waren. Ze wisten zich gesterkt door hun aanwezigheid en hun hulp.

De passerellen richting Schildersbrug op de baan van Pervijze naar Schoorbakke

Pervijze was beschermd door een brede strook water en er doorheen was er slechts één straat (Schoorbakkestraat) – een zeer licht hellende weg die rechtdoor liep door enkele kilometers water. Het gebruiken van deze weg van beide zijden was onmogelijk en zou een zekere dood betekenen. Ongeveer een 700 meter verder langs de baan was een boerderij bezet door een Belgische voorpost en verder, misschien evenveel verder, waren twee boerderijen bezet door Duitse voorposten. We konden ze af en toe zien bewegen tussen de bomen. Dat stukje weg tussen Pervijze en de Belgische hoeve was het toneel van één van de weinige keren dat de Duitsers enige menselijkheid toonden.

Op een morgen raakte in de loopgraven van Pervijze bekend dat verschillende van hun kameraden in de voorpost tijdens een schermutseling gewond waren geraakt. Het was echter onmogelijk hen te bereiken voor het vallen van de avond want de Duitse machinegeweren lieten zulks niet toe. Twee Belgische priesters stapten op gevaar van hun eigen leven, echter toch tot bij de hoeve. De gewonden waren echter niet bij machte te staan, laat staan de afstand van ongeveer 700 meter op eigen krachten te overbruggen. Echter niet getreuzeld. Ze stapten tot bij de Duitse voorposten en vroegen om hulp. Een paar minuten later zagen de verbijsterde Belgen in de loopgraven een kleine processie naderbij komen. Vooraan stapten de twee priesters en achter hen kwamen de gewonde Belgen, gedragen door Duitse soldaten op draagberies. Ze kwamen recht de Belgische linies in en ze kregen een hartelijk welkom. Ze schudden handen waarna de kleine Duitse delegatie onder applaus van hun vijand terugkeerde naar hun eigen linies.

De geest van welgemanierdheid is nog niet dood in Duitsland. Ze wordt enkel in de kiem gesmoord door zijn huidige leiders. Misschien is er nog hoop dat eens de stem van de redelijkheid terug de bovenhand zal halen.